

Provtagning av saliv från stora rovdjur på tamdjur

SLU Viltskadecenter 2025-09-24

När bör saliv samlas in för DNA-analys?

Huvudmetoden vid besiktning av tamdjur och hundar är okulär besiktning utförd av länsstyrelsens besiktningsperson. En sådan ska alltid genomföras.

Vid svårbedömda besiktningar och andra speciella fall kan besiktningspersonen samla in saliv kring bitsår i syfte att med hjälp av DNA-analys försöka artbestämma det angripande rovdjuret. Samma sak gäller vid flera upprepade angrepp eller skyddsjaktsärenden där information om vargrevir eller vargindivid behövs. Besiktningspersonen kan inte lova djurets ägare att ett insamlat salivprov kommer att analyseras. Beslut om analys tas av ansvarig på länsstyrelsen i samråd med besiktningspersonen.

Salivprovtagning från dödade/skadade tamdjur

Det spelar ingen roll om du samlar saliven från kadavrets upp- eller nedsida eller om kadavret ligger i sol, skugga eller regn. Även kadaver som legat upp till 5 dygn kan topsas.

1. Försök bedöma var de dödande betten sitter och ta salivprov där innan du får djuret.

2. *Om det finns hål i skinnet från det angripande rovdjurets tänder*

Svabba med topsen på pälsen i området kring tandhålen. För topsen fram och tillbaka flera gånger och snurra den samtidigt för att fånga upp så mycket saliv som möjligt.

Om tandhål saknas

Välj ut den plats eller de platser där du bedömer att de dödande betten sitter (till exempel i strupen eller kring halsen). Svabba med topsen på pälsen över platsen på samma sätt som beskrivs ovan.

Om dödande bett hittas efter att djuret är flått

Om dödade bett efter flåning bedöms sitta på annan plats än där salivproven togs (till exempel över ryggen eller nacken) ska provtagningen göras om. Topsa då dessa områden utanpå det avflådda skinnet och använd de nya proven istället.

3. Om pälsen (platsen som ska svabbas) hunnit torka kan topsen fuktas med lite vatten.

4. Max fyra prov analyseras på labbet.

5. Märk rören med SEP-nummer, registrera proverna i Rovbase och koppla dem till aktuell skada.

6. Lägg rören med tops i ett papperskuvert så att proverna kan torka.

Lägg aldrig rör med tops i plastpåse eller kuvert med bubbelplast, det kan medföra att proverna ruttnar!

7. Förvara proverna mörkt i rumstemperatur tills de ska skickas vidare.

8. Skicka till Viltskadecenter på ett av följande sätt:

- I förfrankerade bruna kuvert (för varg-DNA) som du får av din länsstyrelse.
- I valfritt papperskuvert med adressen: *Viltskadecenter, SLU Grimsö 152, 739 93 Riddarhyttan*

Ta prov på platsen där de dödande betten sitter. På bilden sitter betten i lammets strupe och hals och prov samlas därmed i den regionen.

Topsa före eller efter flåning?

Det går bra att topsa både före och efter flåning och sedan bestämma vilka prover som ska skickas till DNA-labbet. Det är viktigt att proverna tas nära de dödande betten, annars ökar risken för att få med DNA från eventuella asätare.

Söndertrasad strupe utan synliga bithål

Om strupe och halsregion är söndertrasade, men bedöms vara plats för de dödande betten: Topsa i kanterna kring det trasiga området.

Vad vet vi om saliv-DNA på kadaver?

Saliv som samlas direkt i munhålen på ett djur är en bra källa till DNA för olika typer av genetiska analyser. Analysframgången från prover som hittills samlats in från angripna tamdjur har dock varierat mycket. En del prover har inte fungerat alls medan andra prover lett till säkra individbestämningar av vargar.

Viltskadecenter har undersökt flera faktorer som skulle kunna påverka möjligheten att säkra rovdjurs-DNA på kadaver. Vi testade tid (0 – 5 dygn), sol, skugga, regn, förekomst av blod samt ovan- och undersida av kadaver. Försöken genomfördes under temperaturer mellan 12 – 19°C i juni–augusti 2021. Testerna gjordes på bitar av fårskinn i vilka hundar bitit och lämnat saliv. Resultaten från försöken visar att ingen av faktorerna påverkade analysframgångarna.

Slutsatsen från experimenten är att saliv-DNA kan finnas kvar på rovdjursangripna tamdjur i upp till fem dygn. Den stora variationen i analysframgång från prover som samlats in vid länsstyrelsens besiktningar i fält beror sannolikt mer på hur mycket DNA besiktningspersonerna lyckas samla upp från olika kadaver än på att DNA bryts ned och försvinner. Rekommendationerna för insamling är därför i huvudsak desamma som de senaste åren.